

Tres poetas

A. R. López e M. Dopico (coords.)

Formas de citación recomendadas

1 | Por referencia a esta publicación electrónica*

LÓPEZ, A. R. E M. DOPICO (2013 [2008]). “Tres poetas”. *Galicia Hoxe*. “Revista das Letras”: 714 (24 de abril), 1-8. Reedición en *poesiagalega.org*. *Arquivo de poéticas contemporáneas na cultura*.
<<http://www.poesiagalega.org/arquivo/ficha/f/2602>>.

2 | Por referencia á publicación orixinal

LÓPEZ, A. R. E M. DOPICO (2008). “Tres poetas”. *Galicia Hoxe*. “Revista das Letras”: 714 (24 de abril), 1-8.

* Edición dispoñíbel desde o 6 de maio de 2013 a partir dalgunha das tres vías seguintes: 1) arquivo facilitado polo autor/a ou editor/a, 2) documento existente en repositorios institucionais de acceso público, 3) copia dixitalizada polo equipo de *poesiagalega.org* coas autorizacións pertinentes cando así o demanda a lexislación sobre dereitos de autor. En relación coa primeira alternativa, podería haber diferenzas, xurdidas xa durante o proceso de edición orixinal, entre este texto en pdf e o realmente publicado no seu día. O GAAP e o equipo do proxecto agradecen a colaboración de autores e editores.

24 ABRIL DO 2008 - NÚMERO 714

rdl

REVISTA
**DAS
LETRAS**

Tres poetas

Chus Pato

Animalidade perdida

A Literatura galega está protagonizada polas poetas, voces que flexibilizaron o verso e abriron insólitas propostas. Revista das Letras recolle tres destas propostas nun monográfico que amosa tres poemarios de plena actualidade: *Hordas de escritura* de Chus Pato (Xerais), *Libro de Alicia* de Olalla Cociña (recente Premio Fiz Vergara, Espiral Maior) e *Vigo* de Helena de Carlos (Galaxia), galardoado co Premio da Crítica. *Hordas de escritura* coloca a Chus Pato (Ourense, 1955) no cimo indiscutible da poesía actual. Trátase dun libro intenso e emocional no que as obsesións desta poeta de ritmo endiañado se volven máis transparentes, probablemente porque nunca como en *Hordas de escritura* se amosou tan instintiva Chus Pato, agora decidida a recuperar a animalidade do ser humano: “Somos animais, e iso é positivo. Somos corpo, sangue, glándulas, estróxenos... Temos que aceptar a propia animalidade, que é aceptar a morte”, asegura. Outra poeta, **Lupe Gómez**, foi a encargada de entrevistala.

Existen dentro de nós animais que precisan falar. Unha linguaxe fóra da linguaxe. Unha físgoa de valor incalculable. Chus Pato fala e escribe dentro dun bosque escuro, difícil e milagroso. Onde as sombras falan coa luz, e as pantasma teñen unha mirada cruel pero irónica, amarga pero divertida. Ela desordena o idioma para inventar unha política distinta. Ela crea unha beleza salvaxe, sen adornos. A súa poesía ten a forza necesaria para que o paraíso perdido recupere a súa música, os seus perfumes. Ela é algo galáctica, pois ten un mundo propio, unha mirada afastada, desbordante. *Hordas de escritura* é unha continuación desa viaxe de Chus Pato polas estradas sen asfaltar e polo fascínio.

***Hordas de escritura* escríbese e xira ao redor dunha cicatriz.**

Hordas apunta á perda da animalidade, á perda do paraíso, partindo se cadra da idea de que entrar na linguaxe é entrar na civilización e xa que logo clausurar a animalidade, clausurar o paraíso, pero como en toda clausura sempre resta algo, algo que se subtrae, unha físgoa. A metáfora é aquela construción do idioma que recorre o camiño da físgoa, que conmensura os contrarios. Entón as palabras cárganse dunha paixón estética (neuma, corazón, cerebro e ventre) que transforma a percepción e os afectos, a carne e a fala nun idioma autodeterminado que xa nada debe a quen os experimenta ou experimentou, faise anónimo e é para todos, para calquera, para ninguén. O poema alenta así entre os dous mundos, entre a civilización e a súa clausura, asume a posición da perda, dun bosque, dun océano, do silencio, do alarido, da cicatriz, da morte.

Es mutante e algo galáctica?

Aos humanos gústanos pensar que o territorio se ordena seguindo as nosas necesidades, pero o certo é que o fan seguindo as necesidades das forzas produtivas, que na maioría dos casos están en contradición coas nosas aspiracións; hoxe en día primeiro constrúense as autoestradas, logo as áreas de servizo, a continuación os polígonos industriais e finalmente os cuartos dos humanos; son as vías de comunicación as que organizan os lugares onde vivimos e de repente é moi difícil definir o rural ou o urbano porque a realidade é que habitamos en espazos mutantes; ao poema e ás persoas sucédenos algo moi semellante. Fascínanme as pelis e os libros de literatura fantástica, por suposto *A guerra das galaxias*, pero a miña favorita é *Dune* de Frank Herbert e David Lynch.

O Método é un proceso de investigación.

Como definirías o teu proceso de escrita?

Para min escribir é tratar de abrir o mundo. A escritura vai sempre por diante, é a través da súa expansión como aprendo e comprendo a realidade. Nese sentido escribir é un proceso de investigación. Ese ir por diante da escritura formaría parte do *Método*. Outra fórmula consiste en aproximar os códigos poéticos transitados no XX a estruturas literarias non poéticas (narrativa, dramaturxia, filosofía, outros discursos tanto auditivos como icónicos, da alta ou da baixa cultura, ect.) de tal xeito que desta laminación xurda unha sorte de estourido no código poético, que a un tempo resiste e de vez transformase nun fluído que se adapta ao desexo e á necesidade da escritura, aos saltos e baleiros da percepción e do pensamento.

Existe algunha relación entre a poesía e a política?

Entre poesía e política existe a relación que ti queiras que exista. A min non me interesan especialmente os poemas que “tratan” sobre política, ou que son didácticos ou transmisores desta ou destouta ideoloxía. Síntome cerca daqueles poemas que “inventan” unha política e un pobo futuro. Que transforman a percepción e a linguaxe e con ela o real do mundo. Que constrúen unha verdade de idioma, unha secesión, unha independencia no idioma

Como é Galicia desde o ceo?

Galicia desde o ceo é un sistema de confort inmunitario, a pé de obra un campo de batalla. Galicia somos os e as galegas, os veciños que fan ruído, o alcalde de Lalín, os meus compañeiros de traballo, as miñas amigas, un político como Suárez Canal, un escritor como Méndez Ferrín, ti e mais eu. Galicia é tamén ese amor que non cede, esa sensación de fracaso moral e atraso económico, esa esperanza sen tregua.

Que é unha horda?

Unha horda é unha idea de cohesión sonosférica e icónica máxima pero que transita e se move en todas as direccións, é permeábel e osmótica con todo o que se atopa, arrastra, polariza e recolle cara ao seu dentro os materiais que se realizan fóra de si. As hordas son un pregue que continuamente se desprega. As hordas comunican coa nosa animalidade (perdida), traen ao presente zonas que son comúns para nós e o resto dos mamíferos. Viaxamos con elas cara a unha noite na que os soños, a dor e as expresións do goce non poden ser enmascaradas e conéctanos con áreas de consistencia xamánica. Son a diferenza, o que sempre é verdade e o imperio non as pode contradicir e son destrución para o imperio.

O poema é un lugar de “diálogo”?

Hai zonas do poema que ao meu xuízo son dialóxicas e outras que non. A emoción tal e como eu a entendo no poema é un diálogo. Por ela, pola emoción alcanzamos os rumores –a canción do vento nas nosas árbores internas–, sabemos dos bloques de turba, comprendemos o riso, as profecías. Pola emoción sabemos que non debemos turbar as esfinxes que son seres protectores. Polo demais o poema dialoga sobre todo coa propia escritura e a través dela coas criaturas do mundo e co mundo.

O delirio e a liberdade están presentes en *Hordas de escritura*.

O delirio ten que ver desde o meu punto de vista coa idea dunha orfandade radical, cun dano no parentesco, cun sentido de pertenza ao tempo que se sente unha non inclusión. A lingua na que se escribe o poema e se cadra tamén a figura do poeta é un pouco así, unha lingua dentro do idioma común que pertence e de vez non está incluída. Por forza ten que situarse fóra do consenso. Senón estaríamos no tempo lineal, na crónica. Só quen escribe fóra do pactado é libre e é poeta.

Hai certa amargura no que escribes.

Máis que ser pesimista ou optimista a min o que me pracería sería ter un corazón lixeiro, un corazón de paxaro.

Olalla Cociña

A poesía sandadora

Olalla Cociña (Viveiro, 1978) deuse a coñecer no panorama editorial galego con *As cervicais da memoria*, un libro que xa lle valera o Premio do Facho e que amosaba algunhas das constantes que agora se albiscan no *Libro de Alicia*, o poemario que lle valeu o recente Premio Fiz Vergara Vilariño. Influenciada pola palabra telúrica e erótica de Olga Novo ou polas dagas expresivas de Lupe Gómez, Olalla Cociña desenvolve a vida dunha muller que ten unha filla de solteira e que, por vontade propia, decide quedar na aldea a primeiros do século XX no canto de emigrar a América, onde vive o pai da criatura. No seu libro, segundo subliña a propia autora, está o bo da aldea pero tamén o malo, como “a violencia sutil”. A entrevista que hoxe publicamos foi realizada por **Montse Dopico**.

*“Matriusca última,/Alicia baleirouse de vida/
para encherse de baleiro./nin sequera era aire./e
deixouse voar, deshabitada e oca,/ausente de si
mesma”.* Olalla Cociña recrea con versos coma
estes no seu poemario *Libro de Alicia*, gañador
da oitava edición do certame literario Fiz Vergara
Vilariño, a vida dunha muller da aldea, solteira,
que decidiu, nas primeiras décadas do século
XX, criar a súa filla soa no canto de emigrar para
reunirse en América co pai da nena.

“O libro nace dunha función que ten a palabra,
que é o poder sanador. Pero non é só iso. A poesía
é un xeito de entenderte contigo mesma e brin-
darte aos demais. Alicia era miña bisavoa. Mo-
rreu hai tres anos. Este poemario é algo que tiña
pendente con ela e comigo mesma. Parte dunha
anécdota biográfica, pero é moi fabulado”, expli-
cou a autora, que gañou o premio Fiz Vergara con
esta obra.

O poemario é, en certa medida, unha homenaxe
ás mulleres da xeración de Alicia. “Foi unha mu-
ller que decidiu quedar e afrontar a vida, loitando.
Eu funme decatando da valentía que esa opción
supuxo, non acabei de entendela ata agora... Nos
poemas aparece a parte melancólica dela, o seu
illamento en silencio, reflectidos na idea da som-
bra. Pero o seu foi un illamento en paz, case zen,
o dunha persoa que fixo todo o que puido. Sempre
escoitei dela que *traballara coma un home*. E claro
que o fixo, tivo que facer de nai e de pai”, comen-
tou Olalla.

Nesta obra, presente e pasado camiñan da man,
o primeiro encarnado nos personaxes das *nenas*
–a autora e súa irmá– e o segundo en Alicia. “O
presente mantén un fío co pasado, a tradición: os
cantares, romances, contos. A relación con Alicia
conectábanos ás nenas con outro plano da reali-
dade, un mundo de ensoñación, que nos enrique-
ceu moito. É o fío umbilical que nos leva, desde a
miña xeración, ata á dela. É a amizade entre ne-
nos e vellos, idades que se tocan, se entenden...”,
subliñou.

O mar e o agro, o mundo rural, é coprotagonis-
ta deste libro. “Crieime na vila, en Viveiro, pero
coa aldea cerca. Quixen facer un canto atempo-
ral a aquilo que vivín, e que se está indo –hai
dous suxeitos: ela, Alicia, e un eu, que vai e vén–.
Deixar constancia sincera de todo o imaxinario
derivado da miña vivencia do rural. Tamén tento
recuperar unha linguaxe que se perde: as palabras
que Alicia nos transmitía, nas que nos comunicá-
bamos con ela, e que nos conectan co noso lugar
no mundo, a aldea”, afirmou.

“O poemario é bastante narrativo. Na primeira
parte, refírese a aspectos como o xeito no que Ali-
cia debeu experimentar o amor, e que eu imaxino.
Creo que as distintas manifestacións do amor, e
do desamor, son o que nos conforma. Na segunda
parte xa é unha Alicia maior, enchida de sabidu-
ría, co seu amor ás nenas. Na primeira, *lectura de
sombras*, están as miñas incógnitas sobre o que
ela viviu. Na segunda, descendo polo tobogán ata
chegar ás miñas raíces: as nenas entran no mun-
do de Alicia...”, dixo.

“E o mundo de Alicia é tamén a vellez e a mor-
te. O silencio de Alicia tamén é por iso: nada
queda, hai que afrontalo... Aquí, a poesía tamén
nos conecta con outro plano da realidade: a mor-
te neste caso, o intento de comprender a morte”,
engadiu.

Pero o poemario ten moito máis de vida que de
morte. O corpo, as sensacións físicas, están moi
presentes. “A poesía é unha celebración da reali-

dade. A arte é o que nos conecta coas sensacións
fisiolóxicas, unha conexión co mundo, coa vida”,
asegurou.

“No libro está o bo da aldea, e o malo, como a
violencia sutil do que dirán”, apuntou a autora.
“Non me considero poeta, no sentido de poder fa-
lar da *miña obra*... Non escribo moito, só cando se
me impón unha necesidade imperiosa. Este libro é
máis biográfico que o primeiro que publiquei, e a
carga da sensualidade é menor. No segundo había
un poema a Alicia que non inclúe este. Non escri-
bo só poesía. Teño un blog, Reveladora...”, contou.

o trauma indeleble do mastro a onde te amarran
vólvetes brava e enxordeces.
así navegas; o enxoval picado da couza
e sen maos.

es o mascarón de proa:
intúes a terra porque escoitas o chíio das gaivotas
e á noite elevas amarras con forza sublime

coma se foses un home
no barco estache permitido fumar
por defender dese xeito nunca visto o temón,
e levas con destreza o rumbo
pero os mariñeiros escurecen ao lembrarse da túa
tatuaxe nas inguas
unha tristura virxinal, unha roseira que soamente
proba a brisa
e nunca eles axexándote de esguello

parece mentira. aínda no mar entolecido
regresas á ruta das combareiras
negas o salitre
e segues a beber das fontes da regueira
como unha serea terrestre,
a mouro dos teus contos.

o horizonte está en ti.
non existe continente ningún que te conteña.
farás algo para calmar esta dor minúscula
que se traslada do xeonllo á comisura da boca
da caluga ao peito?
este peso diminuto que te sitúa
no territorio intermitente e cego da hipocondría
do preguntar ata a extenuación que significa,
cando rematará,
por que tu.

unha orquestra de vento, pediches
desde a túa illa
para acalar a angustia
pero todas as cousas levaban xa o teu nome:
nin sequera podías descansar a mirada.

agora xa nin lembrás que antes desta aflicción
había unha porta,
que ao principio de todo

había unha porta

Helena de Carlos

Luz, mar, memoria

Helena de Carlos (Barbantes, 1964) logrou o último Premio da Crítica con *Vigo*, un libro editado por Galaxia no que evoca a súa mocidade e afonda nas brisas do paso do tempo. Poeta de influencia clásica – é profesora de latín– e de traxectoria marcada polos longos silencios, *Vigo* devolvíaa á actualidade editorial tras publicar *1999* –unha obra tamén marcada pola físgoa do recordo e a noción xeracional– e *Alta Casa* (1996), o seu debut na Literatura galega. Desde daquela, Helena de Carlos apontoou o seu dominio do verso sobrio para crear un corpus persoal protagonizado pola forza ingobernable da memoria. A entrevista que publicamos é de **Montse Dopico**.

Luz. Verán. Mar, praia, peirao. Memoria. Infancia e adolescencia. Vida, nun mundo en perenne transformación. Así é o *Vigo* que Helena de Carlos recrea no libro do mesmo nome, gañador do premio da Crítica de poesía. Unha homenaxe elexíaca á cidade olívica, agromada da vivencia da dor. “O libro responde á necesidade de resituarme no mundo, o máis apaciblemente posible, tras afrontar a perda inesperada de seres moi importantes na miña vida. Non son a mesma que hai ano e medio. E ese cambio tan radical no teu mundo fai que mires atrás, para preguntarte quen eras, onde estabas, como era iso que perdiches... Vólveche todo, ligado a un espazo e un tempo”, explicou a autora.

“Eu defendo o carácter catárquico que pode ter a poesía, como un xeito contar unha experiencia e así desconxurala. Escribir pódete producir unha sensación de felicidade tranquila, reconfortante. A poesía tamén é un proceso de creación, artístico, pero non deixa de ser un intento de entender o mundo, de explicarte e explicar que é o teu mundo, quen es, onde estás”, matizou.

Vigo aparece nos poemas como un universo de claridade. “Medrei nun barrio en expansión, en constante metamorfose nos anos 70. Recordo aquela época como un tempo optimista, festeiro, os felices anos 70. Aínda que non todo era bo: tamén eran os últimos anos do franquismo. Vigo era unha cidade moi dinámica. Lembro as reivindicacións do sector naval... Teño todo isto asociado á infancia e á mocidade. Coa madurez, o pouso que deixan as cousas é doutro xeito, relativizamos máis, os disgustos duran menos... Pero na nenez todo é tremendo: os días de sol parécenche máis prolongados, os veráns máis longos... Escollimos para a lapela do libro unha imaxe que reflicte a explosión de luz do mediodía, a luz das praias pola mañá, a que eu vía no momento de escribir”, engadiu.

No poemario cobra, deste xeito, especial protagonismo o acontecer do tempo, coa sucesión das estacións. “No barrio onde vivía cos meus pais, xusto nunha das casas antigas que quedaban, había unha hedra nun muro. Eu admiraba fascinada como ía transformándose a hedra co paso das estacións. Quedaba horas mirando aquela hedra. Sempre fun moi sensible á percepción das estacións, do cambio que supoñen. Despois, cando estudaba na Facultade, provocoume un grande impacto un poema de Horacio que falaba de como a natureza se renova cada ano, mentres nós non: o home non retorna...”, comentou.

Pero Horacio non é o único dos clásicos que deixaron a súa pegada neste libro, zarrapicado de referencias do mundo grego e latino. “Teño moi interiorizados os clásicos, e non só polo meu traballo como profesora en Filoloxía Clásica. Xa de adolescente lía moita traxedia grega. E o feito de ter que explicar a literatura clásica fai que revisites os textos, atopando novas claves interpretativas. É algo que me ocorre por exemplo con Virxilio: cada vez que volvo a el, atopo unha clave diferente, unha resposta diferente. Sempre me identifiquei moito coas letras de Virxilio, incluso máis que cos autores contemporáneos”, sinalou.

Aínda que as influencias de Helena de Carlos non se sitúan só no mundo clásico. “Gústame moito a narrativa. Leo de todo. Ultimamente ando metida no ensaio, da miña especialidade. Creo que o ensaio é un xénero que esperta moito a cabeza, e que resulta enriquecedor á hora de escribir outra cousa. Polo demais, como no resto dos escritores da miña xeración, tivo en min unha

grande influencia, sería absurdo non dicilo, a obra de Méndez Ferrín *Con pólvora e magnolias*”.

O proceso de creación de ‘Vigo’ foi demorado, segundo conta a súa autora. “É froito dunha recompilación lenta. Algúns poemas son do 2002. Pero si creo que teñen unha unidade, pois xurdiron dun mesmo proceso vital e existencial, polo que son representativos dun período da miña vida. Non foi unha escrita rápida. En realidade eu escribo moi lento, desboto moito, necesito ler moito... Escribo en momentos de pulsión, de necesidade de contar algo, de explicarme”.

E parella a esa necesidade de expresarse, vai a de atopar interlocutor. “O premio chegoume nun momento excelente desde o punto de vista vital. O libro non tivo presentación. Houbo algunha recensión, non moitas. Fixéronme unha entrevista no *Diario Cultural*... As críticas foron boas. Pero o máis especial foi como foi acollido pola xente, por todas as persoas, non só de Vigo, que me comentaron que se sentiran identificadas, representadas, que se emocionaron ao ler o libro. Para min foi moi importante ver esa capacidade de comunicar que acadou o libro, de facer partícipe á xente, que é algo do que eu non fora moi consciente á hora de escribir. É moi gratificante que estea alguén para recoller o que queres dicir”, afirmou.

Vigo amosa características en común coas anteriores obras de Helena de Carlos, como o poemario *1999*. “Naquel libro tamén había unha reflexión sobre quen era, como chegara a ser o que son... Pero naquela ocasión o motivo era o 2000 como data referencial, e esta vez o poemario partiu da experiencia dunhas ausencias que eu non agardaba”, dixo. Helena de Carlos valora, por último, o recente protagonismo que están a acadar na poesía galega creadoras novas coma ela, con non moitos libros publicados. “É un fenómeno interesante, que se cadra non está todo o explotado que podía estar”, concluíu.

Vigo ten dobre faciana, o mesmo ca xaneiro,
e por iso
é dona da morte e do amor
é dona.
E é cidade ás veces, e tamén
mar de brétema gris, a máis rebordada de luz
e a raíña das sombras. En Vigo
sentín tremer a pel como só tremen
bolboretas espidas de po, e oín tamén
o laio morno do amancer
entre os que van para mkortos,
e a luz dos hospitais vina quebrar
ante a forza infinita dun sol que nos collía almorzando
e quencín entre os xornais como un peixe
sen horas.
En Vigo amei un home
mentres perdía as casas todas.

Coordinación: A.R. López e Montse Dopico. Diseño: Signum.

